

Potten en bekers ... vroeger en nu

Wat gaan we doen?

De kinderen doen bronnenonderzoek naar de oorsprong van het pottenbakken in Nederland. Daarna maken ze zelf een voorwerp van keramiek.

Wat gaan de kinderen ervaren en leren?

De kinderen leren om een klein bronnenonderzoek te doen. Ze leren dat de eerste keramieken voorwerpen in Nederland werden gemaakt door boeren uit de Nieuwe Steentijd. Ze ervaren dat het maken van een voorwerp altijd begint met een ontwerp op basis van gebruikseisen en een weloverwogen materiaalkeuze.

Activiteiten

Begin een groepsgesprek over een verzameling aardewerken borden, schalen, bekers die je hebt neergezet, bijvoorbeeld in een observatiekring. Waar dienen deze voorwerpen voor? Wat is hetzelfde aan deze voorwerpen? Zijn er verschillen in oppervlak (ruw, glad). In gewicht? In kleur? Concludeer dat alle voorwerpen van aardewerk zijn. Wat is er nodig is om een stenen bord of beker te maken? Laat dat op het digibord zien. Er zijn tal van filmpjes te vinden over het fabricageproces van hedendaagse keramieken voorwerpen.

Bronnenonderzoek

Wie heeft het pottenbakken uitgevonden? Laat de kinderen in groepjes bronnenonderzoek doen (internet, andere media) om antwoorden te vinden. Stel richtinggevend vragen, die je per twee- of drietal verdeelt óf door elk groepje allemaal laat opzoeken.

Bijvoorbeeld:

- ▶ Hoe oud zijn de eerste aardewerken voorwerpen in Nederland?
- ▶ Hoe zien de opgegraven potten eruit?
- ▶ Wie maakten die?
- ▶ Waar werden ze voor gebruikt?

Zelf aardewerk maken

Zouden we zelf een potje, beker of schaal kunnen maken? Stimuleer de kinderen na te denken over de functie van het voorwerp en bijbehorende ontwerpeisen. Waar ga je het voor gebruiken? Moet het potje een sluitend deksel krijgen? Moet er een greepje op het deksel? Wat is het voor- of nadeel van een oor aan je mok of beker? Door deze vragen te stellen, worden de ontwerpeisen duidelijk. Laat de een zo nauwkeurig mogelijke schets maken van hun ontwerp. Misschien willen de kinderen een replica maken van een klok- of een trechterbeker? Laat de kinderen ook nadenken over het materiaal dat ze willen gebruiken.

Misschien ontdekten ze bij het bronnenonderzoek dat de boeren in de Nieuwe Steentijd hun klei mengden met zand of fijn grind, zodat het voorwerp sterker werd. Zijn er kinderen die daarmee willen experimenteren? Stimuleer dat! Het is leuker dan kant en klare chamotteklei te kopen, waar die harde deeltjes al doorheen zijn gemengd. Als je op school meerdere soorten klei hebt liggen, daagt dat uit tot onderzoek. Wat is het verschil in werken én resultaat wanneer je grove of fijne klei gebruikt? Met of zonder chamotte? Misschien staat de school op kleigrond. Hoe leuk is het om dat met een grondboor omhoog te halen en ermee te kleien. Moeten we eerst zand toevoegen of kunnen we er direct mee werken?

Uiteindelijk gaan de kinderen met een stuk klei aan de slag. Werk bij voorkeur op een natgemaakt stuk linoleum of multiplex. Als je een potje wilt maken, zijn er grofweg twee manieren:

- ▶ Een duimpotje. Druk je duim steeds omlaag en opzij in het stuk klei, totdat het de vorm van een potje krijgt.
- ▶ Neem een flink deel van het stuk klei en maak daar een schaalte van. Maak daarna steeds slierten klei die je op de opstaande rand boetseert. Herhaal dit totdat je een potje hebt. Misschien is er zelfs een pottenbakkersdraaischijf op school?

In de Nieuwe Steentijd werden de potten vaak versierd. Dat kunnen wij ook! Gebruik stokjes of satéprikkers om in de zachte klei te tekenen. Je kunt afdrukken maken met sisal- of ander touw. Of patronen tekenen met een oude kam. Probeer je eigen vingers en nagels eens!

Vervolgactiviteiten

Als er op school een oven is, kunnen de voorwerpen gebakken worden. Vroeger ging dat anders. Na droging werd hij gevuld met water aan de zijkant van

een kampvuur gelegd. Telkens werd de pot gedraaid. Als al het water was verdampt, was de pot gebakken!

Wat heb je nodig?

- ▶ Aardewerken voorwerpen (borden, schalen, bekers, vazen)
- ▶ Papier, potlood
- ▶ Stuk linoleum of multiplex (ongeveer 20X30 cm)
- ▶ Verschillende soorten klei
- ▶ Fijn en grof zand
- ▶ Stokjes of satéprikkers, touw, oude kammen, etc.
- ▶ Optioneel: pottenbakkersdraaischijf, grondboor

Pottenbakken in Nederland

Ongeveer 7.000 jaar geleden, in de Nieuwe Steentijd, vestigden zich de eerste boeren in Nederland. In plaats van als jagers en verzamelaars rond te trekken, bouwden ze boerderijen en legden ze akkers aan om voedsel te verbouwen. Potten en kruiken van klei bleken perfect om zaden, zoals graankorrels, in te bewaren totdat ze gezaaid werden. Het bakken van aardewerken potten is een uitvinding van deze boeren. Hoewel... in China zijn potscherven gevonden van 20.000 jaar oud! Potten, schalen en bekers bleken niet alleen handig voor het opslaan van zaden, maar ook voor het koken, fijnmalen, opdienen of bewaren van eten. In Nederland dankten de eerste boeren hun namen aan de vorm van de potten die ze maakten. Het trechterbekervolk maakte potten met een rechthervormige hals. Het Klokbekevolk maakte potten die lijken op een omgekeerde kerkklok.

